

ÜLKE YÖNETEN KADINLAR: 28. YASAMA DÖNEMİ KADIN MİLLETVEKİLLERİNİN SOSYODEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ EKSENİNDE ANALİZİ

Evşen ALTUN ASLAN¹

Öz

Tarihsel süreçte sadece siyasal değil, ekonomik ve toplumsal hayatta varlıklarını ortaya koymak için mücadele etmek durumunda bırakılanlar genellikle kadınlar olmuştur. Sahip olduğu biyolojik özellikler ile birlikte toplumsal cinsiyet kalıp yargıları nedeniyle genellikle özel alana hapsedilenler de yine kadınlardır. Buna karşılık kamusal alanda ve karar alım süreçlerinde egemen olan ise uzunca bir süre erkekler olmuştur. 19. yüzyılda yaşanan siyasal mücadeleler sonucunda siyasal alandaki varlığını göstermek adına siyasal haklar elde etseler de kadınların günümüzde dahi siyasal alandaki temsilleri yeterli düzeyde değildir. Nitekim siyasal temsil hakkını elde edenler de genellikle eğitim, meslek, gelir gibi genelden ayrımlaşmaya neden olan birtakım ayrıcalıklı konuma sahip olanlardır. İşte siyasal karar alma süreçlerinde etkili olan bu kadınlar siyasal elit olarak kabul edilmektedirler. 1934 yılından itibaren seçilme hakkını kazanan, siyasal iktidarı elinde tutan ve kontrol eden kadın siyasal elitlerin 28. yasama dönemindeki yansımaları sorunsallaştıran bu çalışma, kadın milletvekillerinin özellikle yaş, eğitim ve mesleki pozisyonlarıyla genelden farklılıklarını bulgulamakta ve bu durumun betimsel temsildeki eksikliğe neden olduğunu göstermektedir. Çalışmanın verileri Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin internet sayfasında yer alan milletvekilleri listesidir.

Anahtar Kelimeler: Kadın, Siyasal Temsil, Betimsel Temsil, Milletvekili
JEL Sınıflandırması: Z19, Z28

WOMEN RULING THE COUNTRY: ANALYSIS SOCIODEMOGRAPHIC CHARACTERISTIC OF FEMALE MEMBERS OF PARLIAMENT IN THE 28TH LEGISLATIVE PERIOD

Abstract

In the historical process, it has generally been women who have had to struggle to assert their existence not only in political but also in economic and social life. It is also women who are usually confined to the private sphere due to their biological characteristics and gender stereotypes. Although for a long time, it has been men who have dominated the public sphere and decision-making processes. As a result of the 19th century political struggles, nowadays women's representation in the political sphere is not at an adequate level, even though they gained political rights in order to show their presence in the political sphere. As a matter of fact, those who have the right to political representation are those who have certain privileged positions such as education, profession and income that cause discrimination from the general public. These women, who are influential in political decision-making processes, are considered political elites. This study, which problematizes the reflection of women political elites, who have gained the right to be elected since 1934 and who hold and control political power, in the 28th legislative period, finds that women MPs differ from the general population especially in terms of their age, education and professional positions and shows this situation causes the deficiency in descriptive representation. The data for the study is the list of MPs on the website of the Turkish Grand National Assembly.

Keywords: Women, Political Representation, Descriptive Representation, Deputy.
JEL Classification: Z19, Z28

¹ Dr. Öğr. Üyesi. Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, e-posta: altunaslan@mehmetakif.edu.tr, ORCID iD: <https://orcid.org/my-orcid?orcid=0000-0001-7703-1890>

1. GİRİŞ

Bizi kim yönetiyor sorusu, siyaset sosyolojisinin en temel araştırma sorularından biridir. Ülke yönetiminden sorumlu olan ve aldıkları kararların toplumsal, ekonomik ve siyasal sonuçları olan bu kişilerin kimler olduğunu anlamaya yönelik çabaların sonucunda farklı kuramsal tartışmalar yapılmaktadır. Bu kuramsal yaklaşımlardan biri olan elit teorisine göre, iktidar tarihsel süreçte yaşanan tüm toplumsal alt üst oluşlara rağmen her zaman küçük bir azınlığın elinde olmuştur. Bunun en önemli nedeni, bu küçük azınlığın soy, ekonomik sermaye, statü gibi bir takım imtiyaz ve ayrıcalıklara sahip olmasıdır. Ayrıca bu grubun küçük ve örgütlü olması da önemli bir özellik olarak öne çıkmaktadır. Nitekim elit teorisine göre, çoğunluk olan kitle, bilgisiz ve örgütsüzdürler. Bu nedenle ülke yönetimi gibi önemli kararlar bu imtiyazlı grup tarafından alınması gerekir. Dolayısıyla demokrasi için elit yönetiminin vazgeçilmez olduğu savunulmaktadır (Acar ve Uslu, 2016: 27).

Peki ülke yönetiminden sorumlu olan bu siyasal elitler kimlerdir ve hangi sosyodemografik özelliklere sahiptirler? Siyasal elitler, genel olarak ülke yönetiminde söz sahibi olan, siyasal temsil yetkisini kullanan kişiler olarak ele alınmaktadırlar (Ayrıntılı tartışmalar için bkz. Açikel, 2009; Arslan, 2015; Beken, 2024; Mosca, 1939). Siyasal temsil ise, seçimler sonucunda seçilen temsilcilerin, ülke yönetimine ilişkin kararlarda temsil edilenlerin taleplerinin dile getirilmesi ve itirazlarının ifade edilmesi işlevlerini yerine getirmesidir (Örs, 2006). Bu noktada iyi bir temsil için temsilcilerin, siyasal topluluğu hem niceliksel olarak hem de sosyodemografik ve ekonomik özellikler ekseninde betimlemesi gerektiği kabul edilmektedir. Çünkü toplumlar, farklı cinsiyet, yaş, ırk, din, dil gibi özelliklere sahip bireylerden oluşan heterojen yapılardır. Dolayısıyla toplum içerisinde yaşayanların birbirinden farklı yaşamışlıkları ve deneyimleri bulunmaktadır. İşte bu nedenle etkili bir siyasal temsil için, temsil edilen ve temsilci arasında sosyoekonomik benzerlik ile birlikte kaygı ve deneyim ortaklığının olması da önemli bir konudur (Örs, 2006: 10). Ancak çalışmalar, adil seçimlerle seçilerek oluşturulmuş parlamentolarda görev alan temsilcilerin, çoğunlukla maddi gücü yüksek, iyi eğitilmiş ve profesyonel mesleklere sahip orta yaşlı erkeklerden oluştuğunu; buna karşılık işçilerin, kadınların, gençlerin eksik temsil edildiklerini ortaya koymuşlardır (Sayarı ve Hasanov, 2008).

Kadınların siyasal sistem içerisinde karar verici konuma gelmeleri hiç kolay olmamıştır. Tarih boyunca ataerkil eşitsizlikler üzerine şekillenen toplumlarda kadınların ikincil konumlarından dolayı siyasal alanda başarılı olamayacaklarına inanılmıştır (Çakır, 2013). Ancak çalışmalar, kadınların parlamentodaki varlıklarının, kadınlara yönelik politikalar üretilmesini olumlu etkilediği göstermektedir (Schwindht-Bayer ve Mishler, 2005). Nitekim, kadın olmaktan kaynaklı maruz kalınan eşitsizliklerin değiştirilmesi ve bu ekseninde siyasal alanda kadın çıkarlarının temsil edilmesi için siyaset yapmak önemli bir konudur (Ayata, 2011: 65). Bu bağlamda 20. yüzyıla gelindiğinde kadınlar, siyasal alanda ilk önce seçme hakkını ardından da parlamento seçimlerinde seçilme hakkını elde etmişlerdir (Dündar Sezer, 2022: 56). Phillips'e göre (1998: 229-239), parlamentodaki kadın varlığı, adaletin sağlanmasını, kadınların çıkarlarının iletilmesini, kadın temsilcilerin rol model olmasını ve demokrasinin canlanmasını sağlamaktadır. Benzer şekilde siyasal alanda kadınların etkin katılımı toplumsal gelişmişlik düzeyini de pozitif yönde desteklemektedir (Metin Açı ve Kurt Topuz, 2022: 129).

Türkiye'de kadınların birer yurttaş olarak siyasal alanı etkileme ve siyasal kararların alımında söz sahibi olması ise, Cumhuriyet ile birlikte başlamıştır. Cumhuriyet'in ilanının ardından 5 Aralık 1934 yılında siyasal alanın önemli bir parçası olan kadınlar seçme ve seçilme hakkını elde etmişlerdir (Güneş, 2010: 173). Kadınlara seçilme hakkının tanınması betimsel temsil için önemli bir adım olarak karşımıza çıkıyor olsa da günümüzde yeterli düzeyde değildir. Nitekim, 2023 genel seçimlerinin ardından parlamentoda 593 milletvekili arasında sadece 118 kadın milletvekili bulunmaktadır (Türkiye Büyük Millet Meclisi [TBMM], 2024). Dahlerup (1988), kadın temsilcilerin etkinliğinin artması ve kadınların

niteliksel temsiliyetinin parlamentoda gerçekleştirilmesi için kadınların %30 kritik eşik oranında yer alması gerektiğini ifade etmektedir. Buna karşılık 2023 seçimlerinin ardından kadınların sadece %19,89 oranla temsil edildikleri görülmektedir. Bu bağlamda kadınların parlamentodaki siyasal temsiliyetinde kritik eşiğe erişilemediği söylenebilir. Dolayısıyla çalışma Türkiye’de kadınların parlamentodaki temsiliyetini sorunsallaştırmaktadır.

Bu noktada literatür incelendiğinde, kadının siyasal temsil alanındaki konumu üzerine pek çok çalışma yapıldığı görülmektedir. İlgili çalışmalar arasında Türkiye siyasal hayatında parlamentodaki kadın temsiliyetine yönelik genel bir bakışı ortaya koyan çalışmalar (Ayata ve Tütüncü 2008; Çakır ve Karakoç, 2023; Keser vd., 2021; Konan, 2011; Mezher, 2023; Sumbas, 2015; Tekeli, 1982) çoğunlukta olmakla birlikte parlamentoda kadının siyasal temsili önündeki kültürel, toplumsal, kurumsal engelleri ortaya koyan önemli çalışmaların da son yıllarda arttığı söylenebilir (Ak, 2022; Değirmenci, 2022; Doğru, 2023; Pınarcıoğlu, 2017; Şahin 2022; Taşkın, 2021). Kadınların siyasal temsili meselesi üzerine yapılan çalışmalar arasında belli bir seçim dönemini ele alarak, bu dönemde seçilmiş siyasal elit kadınlar üzerine yapılan analizler de bulunmaktadır. Bu ekseninde literatürdeki en kapsamlı çalışmalardan biri Gökçimen’in (2008) 1935-2009 yılları arasındaki parlamentoda yer almış kadın milletvekillerinin toplumsal profillerini ve parlamentodaki faaliyetlerini incelediği eseridir. Ertan ve Aykaç (2019), 2002-2017 yılları arasındaki kadın milletvekillerinin toplumsal profillerini elit teorisi ekseninde analiz etmişlerdir. Işık ve Kurt Topuz (2023), 1999-2018 yılları arasında parlamentoda görev yapmış kadın milletvekillerinin kadını ve sosyal konuları ele alan verdikleri kanun tekliflerini analiz ederek niteliksel temsiliyetin sağlanıp sağlanmadığını sorgulamaktadırlar. Bodur Ün (2023) de benzer bir biçimde çalışmasında, 2011-2015 yılları arasında görev yapmış kadın milletvekillerinin parlamentodaki faaliyetlerini niteliksel temsil ekseninde sorgulamaktadır. Bu bağlamda çalışmalar kadınların parlamentoda niceliksel olarak varlıklarının atmasının niteliksel temsil için yeterli olmadığını ortaya koymaktadırlar (Işık ve Kurt Topuz, 2023: 234). Bu çalışma ise niteliksel temsiliyetin sağlanabilmesi için öncelikle betimsel temsiliyetin sağlanması gerektiğini göstermeyi amaçlamakta ve bu ekseninde kendini betimsel temsil ile sınırlandırmaktadır.

Tarihsel süreçte kadınların parlamentodaki betimsel temsiliyetine ilişkin yapılan çalışmalar ve bulgular, temsilcilerin belirli birtakım özelliklere sahip insanlardan seçilmiş olduklarını göstermektedir. Bu nitelikler de eğitimli, meslek sahibi, çalışan ve aynı zamanda ev içi işleri de yürütebilen, çocuk sahibi ve orta yaşlı olmaktır (Aydın, 2008). Aydın’a göre (2008: 106), bu duruma sebep olan en önemli faktör kadın milletvekili adaylarının belirlenmesinde temsiliyet değil niteliğin kriter olmasıdır. Aynı zamanda bu durum siyasal partilerin kadınlara ilişkin temsile yönelik politikalarında, temsilcilerin genellikle elit kadın olma özelliğine sahip olmalarının önemli bir strateji olarak benimsendiğini göstermektedir (Sancar, 2013: 281). Dolayısıyla seçilmiş kadın milletvekillerinin hangi sosyodemografik özelliklere sahip olduklarını analiz etmek bir taraftan toplumun geri kalanında yer alan kadınları hangi ölçüde betimleyip betimlemediklerini ve kimlerin temsilden dışlandığını gösterirken diğer taraftan da kadın milletvekili adaylarının belirlenmesinde partilerin nasıl bir strateji izlediğini de göstermesi açısından önemlidir.

Bu bilgiler ekseninde çalışma, Türkiye’de siyasal alanda görece özerk bir konum elde eden 28. yasama dönemindeki seçilmiş toplumun aynası olması gerektiği söylenen parlamentodaki kadın milletvekillerinin betimsel temsillerini sorunsallaştırmakta ve bu bağlamda sosyodemografik göstergelerini yaş, eğitim, meslek, yabancı dil bilgisi ve medeni hal kategorileri ekseninde analiz ederek toplumdan yaş, eğitim, meslek, yabancı dil bilgisi gibi karakteristik özellikleri ile farklılaştıklarını ve bu nedenle kadınların siyasal alanda betimsel olarak eksik temsil edildiklerini ortaya koyarak siyaset sosyolojisi literatürüne küçük bir katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

2. LİTERATÜR TARAMASI

2.1. Siyasal Temsil ve Kadınlar

Bir başkasının adına hareket etme olarak hızlıca tanımlanabilecek temsil olgusunun siyasal alandaki karşılığı siyasal temsildir (Örs, 2006). Ancak kavramın tanımlanmasına ilişkin farklı görüşlerin olması, kavramın tanımlanmasını zorlaştırmaktadır. Nitekim literatürde kabul edilebilir en genel tanımın Hanna Pitkin tarafından yapıldığı kabul edilmektedir. Pitkin'e göre (1972) siyasal temsil basitçe, halkın devlet yönetimine dahil olması ve siyasal süreçlerde halkın talep ve çıkarları ile sorunlarının görünür olmasıdır. Bu ekseninde siyasal temsil, siyasal kararların alımına yönelik temsil edilenlerin taleplerinin dile getirilmesi ve itirazlarının ifade edilmesi işlevlerini seçilen kişilerin yerine getirmesi işlevi olarak karşımıza çıkmaktadır (Örs, 2006). Pitkin (1972) tarihsel süreçte temsilin betimsel (*descriptive*), sembolik (*symbolic*), resmî (*formalistic*) ve niteliksel (*substantive*) temsil olmak üzere dört farklı boyutu olduğunu ifade etmektedir. Bu kavramsallaştırmalar arasında betimsel ve niteliksel temsil ayrımı kadınların siyasal alandaki varlıklarını anlamaya çalışan feminist literatür için ilgi çekici olmuştur (Koyuncu Lorasdağı ve Sumbas, 2016: 42). Nitekim betimsel temsil (*descriptive representation*), temsilcilerin temsil edilenlerle benzer özellikleri paylaşarak temsil edebilmesi olarak tanımlanırken (Pitkin 1972: 79) niteliksel temsil (*substantive representation*) temsilci ve temsil edilenler arasındaki dengeyi gözeterek, temsilcinin temsil ettiği siyasal topluluğun kaygılarını ve taleplerini eylemleriyle yansıması olarak tanımlanmaktadır (Pitkin, 1972: 209).

Siyasal temsil, temsili demokrasinin en önemli unsurudur. Ancak temsili demokrasi modelinde de kimlerin ne kadar temsil edildiği sorusu tartışmalara neden olmaktadır. Hayes ve Hibbing (2017) siyasal temsilin, demokrasinin merkezinde yer alan bir yalan olduğunu söylerler. Çünkü günümüzdeki gibi, farklı etnik, dini ve cinsel azınlıkların varlığı, göçmen, sığınmacı, mülteci sayılarındaki artış ile birlikte ortaya çıkan çeşitlilik öncelikle betimsel temsildeki dengeyi sağlamayı zorlaştıran bir durumdur. Nitekim, farklı cinsiyet, yaş, ırk, din, dil gibi özelliklere sahip bireyler, birbirinden farklı yaşamışlıklara ve deneyimlere sahiptirler. İşte bu nedenle temsil edilen ve temsilci arasında kaygı ve deneyim ortaklığının olması etkili bir siyasal temsil için önemlidir (Örs, 2006). Tarihsel süreçte toplumsal cinsiyet kalıp yargıları nedeniyle ekonomik, kültürel, siyasal alanda dezavantajlı durumda olan kadınların siyasal temsilleri sorunsallaştırılmış ve yine kadınların çıkarlarının en iyi şekilde hemcinsleri tarafından temsil edilebileceği düşüncesi ön plana çıkmıştır (Phillips, 1995). Çünkü temsilcilerin seçmen ile benzer sosyodemografik ve ekonomik özelliklere sahip olması, benzer kaygılara ve deneyimlere sahip olma noktasında empati kurabilme ihtimalini yükselteceği için (Phillips, 1995) kadınların parlamentoda yer alması, gereklilikten öte zorunluluktur.

Literatürdeki pek çok çalışma (Besley vd., 2017; Folke vd., 2021; Hessami ve Lopes da Fonseca, 2020), kadınların parlamentoda betimsel temsillerinin siyasal eşitlik ve demokrasinin gelişimi için önemini ortaya koymuşlardır. Bu gerçekliklere rağmen, kadınların homojen bir grup olmadığı göz ardı edilmemelidir (Dovi, 2002). Nitekim betimsel temsil, farklı etnik, dini kökene sahip grupların temsiline ilişkin bilgi verme noktasında yetersiz kalmaktadır. Betimsel temsilin içerisinde barındırdığı bu çelişki karşısında siyaset bilimciler, Pitkin'in ortaya koyduğu bir diğer temsil türü olan niteliksel temsil (*substantive representation*) olgusuna odaklanmışlardır (Koyuncu Lorasdağı ve Sumbas, 2016). Niteliksel temsil, temsilcilerin seçmenlerle benzer özelliklere sahip olması gerekliliğine değil, seçmen kitlesinin çıkarlarına hizmet etmesi meselesine odaklanmakta ve kadınların olmadığı parlamentolarda kadınların kaygılarının göz ardı edilebileceğini ve bu siyasal temsilin eksik olacağı argümanına dayanmaktadır (Childs ve Krook, 2006: 3). Kadınların parlamentodaki sayılarının artmasının niteliksel temsili arttırdığını gösteren çalışmalar olsa da (Bratton ve Ray; 2002; Mastracci ve Adams, 2021) parlamentoda bulunan kadın temsilci sayısı ile kadınların çıkarlarına yönelik oluşturulan politika

çıktıları arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığını bulgulayan çalışmalar da bulunmaktadır (Celis vd., 2008: 99-110; Işık ve Kurt Topuz, 2023). Dolayısıyla kadın temsilcilerin sadece kadınların çıkarları için hareket etmeyecekleri gerçeği de dikkate değerdir. İşte bu nedenle kadınların parlamentoda niteliksel temsilinin gerçekleşebilmesi, bir başka ifade ile kadınların siyasa yapım sürecini etkileyebilmesi ve kadınların çıkarlarını gözeten politikaların oluşturulmasını sağlamak için kadın temsilcilerin parlamentodaki sayılarının belirli bir oranda olması gerektiğine inanılmaktadır (Dahlerup, 1988). Kritik Eşik (Critical Mass) teorisine göre bunu sağlayacak olan da kota sistemleridir. Kota, kadınların siyasal alanda temsil edilmelerini kolaylaştıracak bir uygulama olarak kabul edilmektedir (İlter ve Bulut, 2020: 170). Dahlerup (1988), kadın temsilcilerin etkinliğinin artması ve niteliksel temsili parlamentoda gerçekleşebilmesi için kritik eşik oluşturma oranının %30 olması gerektiğini ifade etmektedir.

Literatür değerlendirildiğinde, siyaset bilimi alanında kadınların siyasal temsil meselesi ile ilgilenen araştırmalar genellikle betimsel ve niteliksel temsil ile ilgilenmişlerdir. İlk çalışmalar çoğunlukla kadınların betimsel temsiline ilişkindir. Kadınların homojen bir grup olmaması, farklı sosyoekonomik ve demografik özelliklere, farklı sınıfsal konumlanışlara, farklı etnik ve dini kökene sahip olmaları betimsel temsili gerçekleşmesini engelleyen bir unsur olarak görülmektedir (Bodur Ün, 2023). Bu nedenle, çalışmalar kadınların betimsel temsiline odaklanmak yerine parlamentodaki kadın temsilcilerin neler yaptığı ile ilgilenen niteliksel temsili sorgulamayı odaklarına almışlardır. Ancak niteliksel temsili sorgulayan araştırmalar da kadın milletvekillerinin sayısal olarak varlığının kadın çıkarlarının dile getirilmesi ve çözülmesi için yeterli olmadığını, bu kaygıyı taşıyan kadın veya erkek temsilcilerin varlığının önemli olduğunu göstermişlerdir (Dovi, 2002: 741). Bu ekseninde etkin bir niteliksel temsili gerçekleşebilmesi için öncelikle betimsel temsili sağlanması gerekmektedir. Nitekim Bühlmann ve Schädel (2012: 101-114) çalışmalarında kadınların parlamentoda betimsel olarak temsil edilmelerinin kadınların siyasal katılım oranları üzerinde de olumlu bir etkisi olduğunu ortaya koymuşlardır. İşte bu nedenle çalışma etkin bir niteliksel temsil için öncelikle betimsel temsili sağlanması gerektiği düşüncesinden hareket ederek kendini 28. yasama dönemi kadın milletvekillerinin betimsel temsilleri ile sınırlandırmaktadır.

2.1.1. Türkiye’de Kadınların Siyasal Temsil Serüveni

Aydınlanma düşüncesi ve Fransız Devrimi’nin getirdiği bireye yönelik özgürlük ve eşitlik düşüncesinin etkisi ile başlayan kadının kamusal alanda görünür olma mücadelesinin kazanımlarından biri seçme ve seçilme hakkının elde edilmesidir. Ancak seçme ve seçilme hakkının dünya üzerindeki tüm kadınlara tanınması ne yazık ki aynı anda olmamıştır. Türkiye’de 5 Aralık 1934 yılında Cumhuriyet’in ilanının ardından siyasal alanın önemli bir parçası olarak kabul edilen kadınlar seçme ve seçilme hakkını elde etmişlerdir (Güneş, 2010: 173). Ancak, bu cümleden her ne kadar kadınların siyasal haklar elde etme sürecinin Cumhuriyet ile başladığı anlaşıyor olsa da günümüzde çalışmalar tarihsel izleği Osmanlı’ya kadar geri götürmektedirler (Sancar, 2024: 19). Çünkü, Türkiye’nin parlamento tarihi, 1876 Meşrutiyet’in ilanının ardından 1877 yılında ilk parlamentonun kurulması ile başlamaktadır.

İlk parlamentoda, toplumsal yapı parlamentoya erkek egemenliği üzerinden yansımaktadır. Armağan’a göre (2022: 331-332) Kanun-i Esasi’de seçmen olabilme şartına yönelik herhangi bir madde bulunmamasına rağmen kanunun 65. maddesinde yer alan “*Hey’eti meb’usanın mikdarı azası tebaayı Osmaniyyeden her elli bin nüfus zükûrda bir nefer olmak itibarı ile tertip olunur.*” ifadesi; her elli bin erkek nüfus için, bir erkek temsilcinin seçileceğini aktarmaktadır. Dolayısıyla ilk parlamentoda kadının ne temsilci olarak ne de seçmen olarak yeri yoktur. Berktaş’a göre (2004: 11) bu duruma sebep olan şey, Osmanlı devletinde kadınların kamusal alandaki varlığına izin verilmemesidir. Bu durum Tanzimat’a kadar devam etmiştir. Tanzimat Fermanı’nın ardından reform çabaları ile birlikte ekonomik, siyasal, kültürel ve toplumsal alanda yenileşme hareketleri, kadınların kamusal alanda görünürlüklerinin

de artmasına yönelik taleplerini dile getirmelerine imkân tanımıştır. II. Meşruiyet dönemi ile bu durum kadınların artık içinde bulunduğu konumu sorgulamaya başlamasını sağlamış ve sadece toplumsal alanda değil çalışma alanında ve siyasal alanda da güçsüz konumunu değiştirecek düzenlemelerin yapılması gerekliliğine yönelik mücadele içerisine girmelerinde etkili olmuştur (Çakır, 2016). Özellikle bu dönemde kadınların bu taleplerini kurumsal bir zeminden iletmek için dernek kurdukları da görülmektedir (Özcan Demir, 1999: 110). Verilen bu mücadele, kadının özel alandan çıkmasını, örgütlenmesini ve bunun bir sonucu olarak da siyasallaşmasını sağlamıştır (Çaha, 1996: 10).

1934'te seçme ve seçilme hakkına eriştikten sonra yapılan ilk seçimlerde (1935) 18 kadın milletvekili parlamentoya girebilmiştir. 1939 ve 1943 yıllarında yapılan seçimlerin ardından parlamentoda bulunan kadın milletvekili sayısı 16'dır (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], Seçim Yılı ve Cinsiyete Göre Milletvekili Sayısı ve Meclisteki Temsil Oranı, 2024). Türkiye nüfusunun yarısını oluşturan kadınların temsilcisi olarak parlamentoda olan ilk kadın milletvekilleri, sahip oldukları eğitim ve kültür seviyesi nedeniyle temsilcisi oldukları kadınlardan farklı ve seçkin kişilerdir (Aydın, 2008: 105). Sezer (1998: 901) çalışmasında bu durumun temsili nasıl etkileyeceğinin sorgulanması gerektiğini ifade etmiştir. Bu eksende Arat (1998), TBMM'deki ilk kadın milletvekillerinin meclisteki faaliyetleri üzerine yapmış olduğu çalışmasında, milletvekillerinin kadın-erkek eşitliğine ve kadın özgürlüğüne yönelik taleplerde cılız bir sese sahip olduklarını bulgulamıştır. İşte bu sonuçlar, temsilci ve temsil edilen arasındaki sosyodemografik ve ekonomik benzerliğin etkili bir siyasal temsil için ne kadar önemli bir konu olduğunu göstermektedir. Nihayetinde ilk kadın milletvekillerinin parlamentoda yer almasının hem betimsel hem de niteliksel temsil için yeterli olmadığı söylenebilir. 1946'ya gelindiğinde kadın milletvekili sayısı 9'a gerilemiştir (TÜİK, 2024). Çok partili hayata geçiş ile birlikte Tekeli'ye göre (1989: 21), kadınların "demokrasiyi simgeleme" işlevi ortadan kalktığı için kadınların parlamentoda temsil edilme oranlarında ciddi bir azalma ortaya çıkmıştır. Üste ise (2017: 103), kadın milletvekili sayısındaki bu düşüşe, özellikle dönemin siyasi partilerinin temsilci olarak kadınların yer almasındaki istemsiz tavırlarının neden olduğunu belirtmektedir.

Bu gelişmeler karşısında dönemin kadın dernekleri, kadınların siyasal alanda eksik temsil edildiklerini ve kadınların siyasal alanın nesnesi değil öznesi olması gerektiğini dile getirmeye başlamışlardır (Sancar, 2013: 291). 1960lı yıllarda kadınların siyasal alanda olması gerektiğine yönelik yükselen bu ses, siyasal partilerde kadın kollarının kurulması ile kurumsal alanda bir kazanım sağlamıştır. Ayrıca siyasal partiler, kadın partilerinin, partiye oy getirebilme potansiyellerinin de farkına varmışlardır (Ayata, 2020: 269). Ancak bu gelişmeler, kadınların siyasal partilerde aktif rol almaları, karar alma mekanizmalarına gelebilmelerini bir başka ifade ile siyasal alanda eşit temsil edilebilmelerini sağlamak için yeterli olmamıştır. Minibaş'a göre (1996: 180), kadınların seçilme şanslarının çok düşük olduğu bölgelerden aday gösterilmeleri bu duruma neden olan bir faktördür. Bununla birlikte Tekeli (1982: 306) çalışmasında, özellikle 1935-1977 yılları arasında milletvekilliği yapmış kadınların büyük bir çoğunluğunun kendilerini "ulusun" temsilcisi olarak gördüklerini buna karşılık "kadınların temsilcisi" bilinciyle hareket etmedikleri için etkin olmadıklarını bulgulamıştır.² Sancar'a göre (2013: 291) bu dönemde kadın milletvekilleri kadın odaklı bir siyaset yapmak yerine seçilmelerini sağlayan partilere itaat, parti ideolojisine sadakat odaklı bir söylemin nesnesi olmuşlardır. Dolayısıyla kadınların siyasal alandaki hak ve özgürlük taleplerinin parlamentoya yansımadağı görülmektedir. Bu duruma neden olan kadının yönetici yerine yönetilen olma durumuna ilişkin tarihsel süreçte inşa edilen

² Nitekim Gençkaya (2011: 30) da 1935-2007 yılları arasında kadın milletvekillerinin yasama ve denetim faaliyetlerindeki rollerini ele aldığı çalışmasında, Tekeli'nin (1982), çalışmasına benzer bir biçimde kadın milletvekillerinin kendilerini sadece kadınların değil toplumun temsilcisi olarak görmek ve bu eksende hareket etmek istediklerini dile getirdiklerini ifade etmektedir. Bu bulgu, kadın milletvekilleri arasındaki bu tutumun sürekliliğini göstermektedir.

ve siyaset yapmanın kadına göre bir sorumluluk olmadığına yönelik inancın paylaşılmasıdır. Parlamenteoya seçilmiş kadın milletvekilleri de bu genel eğilime sahiptirler (Tekeli, 1982: 362). 1980'lere kadar kadınların parlamenteodaki temsilileri oldukça düşük kalmaya devam etmiştir.³

Birleşmiş Milletler'in 1 Mart 1980 tarihinde ülkelerin imzasına açtığı ve 3 Eylül 1981 tarihinde de yürürlüğe giren, her alanda kadın erkek eşitliğinin uluslararası düzeyde kabul edilmesine ilişkin temel belge niteliğine sahip olan "Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi"nin [CEDAW] (İlter ve Bulut, 2020: 175) ortaya çıkması dünyada kadın haklarını koruma altına alacak ve her alanda toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlayacak bir anlayışın gelişmesini de beraberinde getirmiştir. Örneğin, siyasal temsilde kritik eşik olarak kabul edilen %30 oranı CEDAW'da %33 olarak kabul edilmiştir (Sancar, 2024: 80). Bu sözleşme Türkiye'de 19 Ocak 1986'da yürürlüğe girmiştir. Buna rağmen, sözleşmenin hemen ardından gerçekleşen 1987 seçimlerinde kadın milletvekili sayısı yine oldukça düşüktür. Sadece 6 kadın milletvekili parlamenteoya girebilmiştir. Tekeli (1989: 21) bu durumu eskiye dönüş olarak nitelendirmektedir. Ancak 90lı yıllardan sonra kadın milletvekili sayısında bir artış meydana gelmiştir. Bu bağlamda 1991 yılında 8, 1995'te 13, 1999'da 23, 2002'de 24, 2007'de 50, 2011'de 79, 7 Haziran 2015 seçimlerinde 98, 11 Ekim 2015'te 81, 2018'de 104 ve son olarak 2023 genel seçimlerinin ardından parlamenteoda kadın milletvekili sayısı 118⁴ olmuştur (TÜİK, 2024). TBMM'nin 28. yasama döneminde siyasal partiler ekseninde kadın milletvekillerinin sayısı ise şu şekildedir.

Tablo 1. 28. Yasama Dönemi Kadın Milletvekillerinin Siyasal Parti Ekseninde Dağılımı

Parti İsimleri	Kadın Milletvekili Sayısı	Oran
Adalet ve Kalkınma Partisi	50	42,37
Halkların Eşitlik ve Demokrasi Partisi	27	22,88
Cumhuriyet Halk Partisi	25	21,19
Demokrasi ve Atılım Partisi	4	3,39
Milliyetçi Hareket Partisi	4	3,39
İyi Parti	3	2,54
Saadet Partisi	2	1,69
Türkiye İşçi Partisi	1	0,85
Emek Partisi	1	0,85
Demokratik Bölgeler Partisi	1	0,85
TOPLAM	118	100

Kaynak: TBMM, 2024 verileri dikkate alınarak yazar tarafından hazırlanmıştır.

Demokrasinin önemli bir özelliği olan siyasal eşitlik ilkesi gereğince siyasal temsilde de eşitlik olmazsa olmaz bir faktördür. Bu nedenle kadınların siyasal alanda görünür olması hem toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması hem de demokrasinin gelişimi için çok önemlidir (Metin Acher ve Kurt Topuz, 2022). Ancak Türkiye'de kadınların siyasal temsildeki durumu dikkate alındığında, tarihsel süreklilik ekseninde kadının eksik temsiline devam ettiği görülmektedir.

Kadınların siyasal alanda eksik temsil edilmesine neden olan pek çok faktör vardır. Bu faktörlerin en önemlisi Türkiye'nin siyasal kültüründe kamusal ve özel alan ayrımının köklü (Tekeli, 1989: 22) olmasıdır. Bu anlayış, özel alana hapsolmuş kadınların siyasetten dışlanmasına, siyasette olsalar bile söz sahipliklerinin sadece kadınsı olarak tanımlanan alanlarla sınırlandırılmasına neden olmaktadır (Ayata, 2020: 265). Bir diğer engel, parlamenteolara girebilmiş kadın milletvekillerinin belirlenmesinde temsilin değil niteliğin belirleyici olmasıdır. Bu niteliklerin belirleyicileri de erkeklerdir (Aydın, 2008: 106-107). Ak'a göre (2022), parti içi demokrasinin gelişimi ve kadına yönelik pozitif ayrımcılığın varlığı bu sorunun çözümünde etkili olacaktır. Türkiye'deki siyasal alanın klientalist ve

³ 1950'de 3; 1954'te 4; 1957'de 8; 1961'de 3; 1965'te 8; 1969'da 5 ;1973'te 6; 1977'de 4, 1983'te 12 kadın milletvekili parlamenteoda yer almıştır (TÜİK, 2024).

⁴ Burcu Köksal'ın belediye başkanı olması sebebiyle kadın milletvekili sayısı 118'e düşmüştür.

erkekler arası ilişkiler ekseninde inşa edilmiş olması da kadınları siyasal alanın dışına itmekte ve eksik temsile neden olmaktadır (Ayata, 2020: 276). Görülmektedir ki, tarihsel süreçte siyasal alanda var olabilmek için kurumsal, yapısal ve kültürel engellerle karşı karşıya kalan her zaman kadınlar olmuştur ve yine kadınlar özel olanı politikleştirecek ve kamusal alanı da cinsiyetlendirecek bir siyaset tarzı yaratmak için mücadeleye devam etmektedirler (Sancar, 2013: 34).

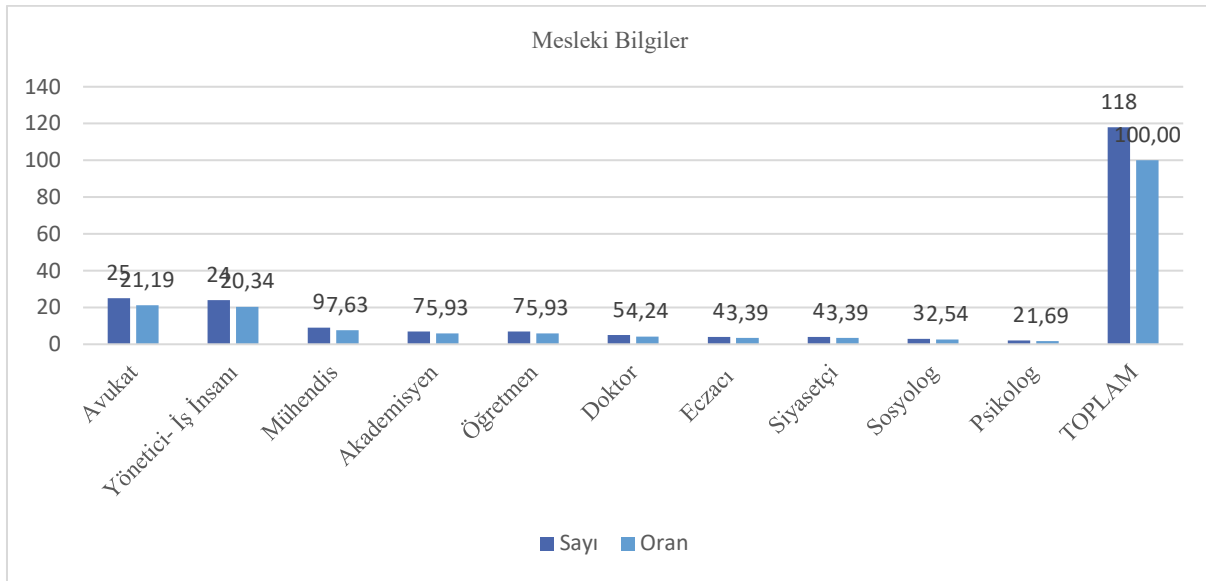
3. YÖNTEM ve VERİLER

Çalışma nitel araştırma yöntemleri ekseninde doküman incelemesi tekniğini kullanmaktadır. Dokümanlar genel olarak gazeteler, toplantı tutanakları, resmi raporlar gibi kamuya açık dokümanlar ile kişisel günlükler e-postalar, mektuplar gibi özel dokümanlar olmak üzere iki kategoride ele alınmaktadır (Creswell, 2017: 90). Teknolojinin gelişmesiyle birlikte içinde yaşadığımız dijital çağda web sayfalarındaki görüntüler, sesler, belge veya bilgiler de artık veri kaynağı olarak kullanılabilir (Creswell, 2013: 159). Bu bağlamda çalışma 28. yasama döneminde yer alan kadın milletvekillerinin betimsel temsillerini sorunsallaştırdığı için veri seti, TBMM'nin web sayfasında yer alan milletvekillerinin yaşları, meslekleri, eğitim durumları, yabancı dil bilgileri, medeni hallerine yönelik paylaştıkları bilgilerden oluşmaktadır. Çalışmada bilgi edinme kanunu kapsamında TBMM'nden kadın milletvekillerinin, eğitim, yaş, meslek, yabancı dil bilgisi, medeni hallerine ilişkin veriler istenmiş; ancak ilgili bilgilerin TBMM web sayfasından edinilebileceğine ilişkin bir cevap alınmıştır. Bu eksende veriler 2024 yılı Temmuz ayı içerisinde milletvekillerinin TBMM internet sitesinde yayınlanan öz geçmişlerinden toplanmıştır. Dolayısıyla çalışmanın verileri, ilgili tarihte milletvekillerinin öz geçmişlerinde yer alan bilgiler ile sınırlıdır. İnternet üzerinden nitel veri toplama, erişim, verinin transkripsiyonu gibi maliyetleri azalttığından avantajlıdır (Creswell, 2013: 159). Buna karşılık, TBMM milletvekili öz geçmişlerine ilişkin karşılaştırma yapabilecek farklı resmî istatistiki verilerin bulunmaması önemli bir sınır olarak kabul edilmelidir. Nitekim verilerin toplanmasında karşılaşılan diğer bir sorun alanı da milletvekillerinin öz geçmişlerinde yer alan bilgilerin eksikliğidir. Bazı milletvekillerinin, doğum yılı, medeni haline ilişkin bilgilere erişilememiştir. Bu nedenle erişilemeyen bilgiler “bilgi yok” olarak kodlanmıştır. Betimsel temsilde kadın milletvekillerinin etnik köken, din gibi ayırıcı özellikleri de dikkate alınmaktadır. Ancak çalışmanın bir diğer kısıtı da verilerin çevrimiçi olarak elde edilmesinden kaynaklı olarak milletvekillerinin etnik köken ve din bilgilerine erişimin mümkün olmamasıdır.

3.1. Mesleki Profiller

20. yüzyılda beyaz yakalı olarak tanımlanan vasıflı, eğitimli ve kafa emeği ile çalışan meslek gruplarının ortaya çıkması ile sınıfsal konumlar gelir, eğitim, meslek gibi unsurlar çerçevesinde tartışılmaya başladı (Altun Aslan, 2020). Mesleğin sınıfsal konumu belirleme noktasında önemi, elde ettikleri gelir ile herkesin erişemeyeceği ürün ve hizmetlere ulaşabilme imkânına sahip olabilmeyi sağlamasından kaynaklanmaktadır (Savul, 2018, 122-123). Mesleki alandaki bu çeşitliliğin parlamentoya yansıdığı söylenebilir. 28. yasama dönemi kadın milletvekillerinin seçilmeden önce farklı meslekleri olduğu görülmektedir. Bu eksende milletvekilleri öz geçmişlerinde mesleklerini avukat, mühendis, akademisyen, öğretmen, doktor, diş hekimi, sosyolog, çiftçi, işçi, memur, yönetici, iş insanı psikolog, ekonomist, yönetim danışmanı vb. biçiminde bir veya birden fazla şekilde belirtmişlerdir. Ancak çalışmada 118 milletvekilinin farklı meslek dallarında çalıştıkları göz önünde bulundurulduğunda metinde bir bütünlük sağlamak gayesiyle meslekler arasında niceliksel olarak ilk 10⁵ meslek ele alınmıştır.

⁵ 28. yasama dönemi kadın milletvekilleri arasında 7'si mesleğini “siyasetçi” olarak belirtmektedirler. Siyasetçi ifadesinin meslek olarak kabul edilip edilmeyeceğine yönelik literatürde mutabakat olmadığından, ilgili meslek

Şekil 1. 28. Yasama Dönemi Kadın Milletvekillerinin Mesleki Dağılımları

Şekil 1'e göre meslekler arasında en yüksek oranın %21,19 ile avukatlara ait olduğu görülmektedir. Ertan ve Aykaç (2019: 94) da çalışmalarında, 2002-2017 yılları arasında beş yasama döneminde avukat kadın milletvekillerinin sayıca üstün olduğunu bulgulamışlardır. Cranston'un (2020: 343) İngiliz parlamentosundaki avukatların oranına ilişkin yapmış olduğu çalışmasında, avukat mesleğine sahip olanların sayıca üstün olmasının sebebinin, avukatların yasalara, mevzuata ve bu ekseninde yasamanın işleyiş tarzına hakîm olmalarının etkili olduğunu ifade etmektedir. Sözlü savunma, görüşmeleri tanzim etmek gibi pek çok mesleki yetkinliklere sahip oldukları için bu yetkinliklerini de yasama faaliyetlerine kolayca aktarabilmektedirler.

Türkiye özelinde yasamada kadın milletvekillerinin seçilmeden önceki meslekleri dikkate alındığında yoğunluğun avukatlık alanında olması, tarihsel süreçte gelişen bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Arat (1988), 1946-1960 çok partili hayata geçişle birlikte avukat kadın milletvekillerinin meclise girmeye başladığını ifade etmektedir. 1960-1980 döneminde de avukat kadın milletvekillerinin oranı yükselmeye devam etmiştir. Özellikle 2002 sonrası parlamentoda avukatların sayısında ciddi bir artış olduğunu görülmektedir. Mertoğlu (2023: 750) buna sebep olan en önemli faktörün 2017 yılında yapılan referandum ile birlikte yeni bir hükümet sistemine geçiş olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca bu stratejinin, yeni bir hükümet sisteminin imkânlarının ve sınırlarının hukuki bir perspektiften tartışılması ve kamuoyunun bilgilendirilmesi için uzman bilgisinden yararlanma amacıyla yapıldığı ifade edilebilir.

Avukatların ardından yönetici ve/veya iş insanlarının çoğunlukta oldukları görülmektedir. Ertan ve Aykaç'ın (2019: 95) çalışmalarında yönetici-iş kadını milletvekillerinin oranı mühendislerin ardından gelmektedir. Mühendisler, kendilerini bilim ve teknolojinin birlikte kullanımı ile birlikte üretkenliğin artması ve toplumsal ilerlemenin sağlanmasını sağlayacak siyasal elitler olarak görülmektedirler. Bu bağlamda Türk siyasal hayatında da mühendislerin önemli bir rolü olmuştur

bilgisinde Türkiye İş Kurumu tarafından hazırlanan meslek kodları dikkate alınmıştır. Bu meslek kodları içerisinde siyasal parti genel başkanı, genel sekreteri, genel sekreter yardımcısı, merkez yürütme kurulu üyesi ve üst düzey yöneticisi yer aldığından, milletvekilleri tarafından belirtilen "siyasetçi" ifadesi korunarak kategori içerisine bu görevleri icra ettiğine yönelik bilgi paylaşılan 4 milletvekili (Halkların Eşitlik ve Demokrasi Partisi milletvekilleri Çiçek Otlu, Tülay Hatimoğulları Oruç, Pervin Buldan ve Öznur Bartın) dahil edilmiştir.

(Yenilmez, 2007). Ancak mühendis (9⁶), mimar (1) gibi mesleklere sahip milletvekillerinin oranının yönetici-iş insanları kategorisinin devamında gelmesi bir tutum değişikliğinin göstergesi olarak ele alınabilir. Mühendislerin ardından akademisyen ve öğretmenler gelmektedir. Öğretmenlik Türkiye tarihinde kadın ile ilişkilendirilen bir meslek olarak gelenekselleştirilmiştir. Nitekim Osmanlı'da kız çocuklarını okula göndermek isteyen aileler meslek sahibi olmaları için onları genellikle öğretmen okullarına göndermektedirler (Kurnaz, 1991: 18). Ayrıca Gökçimen (2008) çalışmasında, Cumhuriyet'in ilk kadın 18 milletvekili arasında 13'ünün öğretmenlik mesleğine sahip olduğunu göstermektedir. Ancak kadınların öğretmenlik mesleği ile ilişkilendirilmesine neden olan toplumsal cinsiyet normlarının günümüzde mesleklerin çeşitlenmesi ve kadınların farklı mesleklerde konumlanması ile dönüşmeye başladığı söylenebilir. Ertan ve Aykaç (2009: 95), bu durumun Türkiye'deki elitlerin dönüşümü ile birlikte ortaya çıkan yeni elitler ile ilgili olduğunu ifade etmektedirler.

2020 yılında yapılan *Türkiye'de Çalışma Yaşamı ve Meslekler* araştırmasında tıp doktorları, en yüksek itibar puanına sahip meslek olarak bulgulanmıştır (Sunar vd., 2020). Bu ekseninde Şekil 1'e bakıldığında doktorlar, meclis içerisinde niceliksel olarak üstün olan meslek kategorileri arasında yer almaktadır. Ardından eczacı (4), hemşire (2), diş hekimi (1), gibi sağlık alanında çalışan itibar sahibi meslek gruplarının da yine parlamentoda ağırlığı olduğu söylenebilir. Ayrıbaş ve Köroğlu (2021) çalışmalarında çok partili hayata geçilmesinin ardından parlamentoda yer almış tıp doktorlarının mevcut durumunu analiz etmişlerdir. Bulgulara göre, doktor olan kadın milletvekili sayısı 24. yasama dönemi ile birlikte artmıştır ve 27. yasama döneminde 7 kadın milletvekili doktorluk mesleğine sahiptir. Çalışmada genel olarak tarihsel süreçte doktor milletvekili sayılarının düştüğü ancak kadın milletvekili sayılarındaki artışa paralel bir biçimde kadın doktor milletvekillerinin sayılarında artış olduğu ifade edilmektedir. 28. yasama döneminde de 5 kadın doktor milletvekili bulunmaktadır. Doktorluk en itibarlı meslek olarak görülmesine rağmen, parlamentoda yer alan kadın milletvekilleri arasında tıp doktorları avukatlar, mühendisler, öğretmenler ve akademisyenlerin ardından gelmektedirler. Dolayısıyla toplumun meslek itibarı algısının parlamentoya yansımadağı söylenebilir. Ayrıca Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] (2024) tarafından hazırlanan *Türkiye Geneli Çalışan/Meslek İstatistikleri* verilerine göre, Türkiye'de nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar %23,25; buna karşılık profesyonel meslek grupları çalışanlar %10,14 orana sahiptir. Dolayısıyla toplumun aynası olması gereken parlamentoda mesleki kriter dikkate alındığında betimsel bir temsilden söz etmek mümkün görünmemektedir.

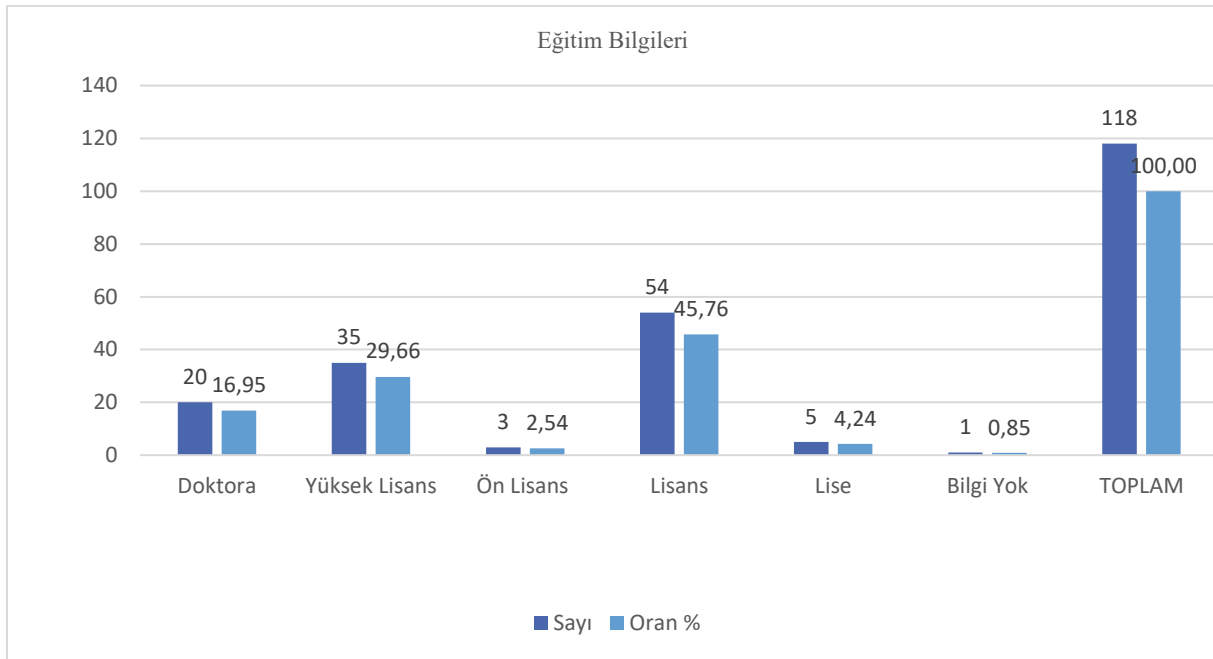
Siyasal elit olabilmek için mesleki itibar önemli bir kriter olarak kabul edilmektedir (Darcy vd., 1994: 105). 28. yasama dönemi kadın milletvekillerinin mesleki bilgileri değerlendirildiğinde de ağırlıklı olarak toplumda en yüksek itibara sahip profesyonel mesleklere sahip oldukları söylenebilir. Ancak aralarında memur, çiftçi, işçi gibi itibar atfedilmeyen mesleklere sahip kadın milletvekilleri de bulunmaktadır.⁷ Ertan ve Aykaç'a göre (2019: 95-96), mesleki itibar açısından alt katmanlarda yer alan çiftçi, işçi gibi (Sunar, vd., 2020) mesleklere sahip kadın milletvekillerinin parlamentoda yer alabilmelerini sağlayan en önemli faktörlerden biri aile ve toplumsal sermaye kaynaklı bağlantıların olmasıdır.

⁶ Adalet ve Kalkınma Partisi milletvekili Meliha Akyol'un özgeçmişinde Harita Mühendisi olduğu belirtilmekle birlikte, devamında Karadeniz Teknik Üniversitesi son sınıf öğrencisi olduğu ve henüz mezun olmadığı gerekçesi ile mühendis kategorisine dahil edilmemiştir.

⁷ Adalet ve Kalkınma Partisi milletvekili Suna Kepolu Ataman mesleğini çiftçi; Halkların Eşitlik ve Demokrasi Partisi milletvekili Sabahat Erdoğan Sarıtaş ise işçi olarak belirtmektedir.

3.2. Eğitim ve Yabancı Dil Bilgileri

Eğitim, meslek, yaş, medeni durum, cinsiyet gibi pek çok faktör bireyin toplumsal statüsünü etkileyen araçlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Ellis vd., 2018). Bu faktörler arasında, yaş, cinsiyet, etnik köken gibi unsurlar, bireylerin üzerinde denetimlerinin neredeyse hiç olmadığından “verilmiş statü” olarak kabul edilirken; eğitim aracılığıyla kazanılan statü durumuna da “kazanılmış statü” denilmektedir (Turner, 2000: 14). Eğitim, orta sınıf ve burjuva sınıfına dahil olabilme imkânı tanıyan etkili bir araç (Collins, 2011: 229) olarak kabul edildiği için ön plana çıkmaktadır. Nitekim siyasal elit olabilmek için de eğitilmiş olmak önemli bir koşul olarak kabul edilmektedir (Darcy vd., 1994: 105). Şekil 2’de 28. yasama döneminde parlamentoda yer alan kadın milletvekillerinin eğitim durumuna bakıldığında da üniversite mezunlarının çoğunlukta olduğu görülmektedir.

Şekil 2. 28. Yasama Dönemi Kadın Milletvekillerinin Eğitim Durumu

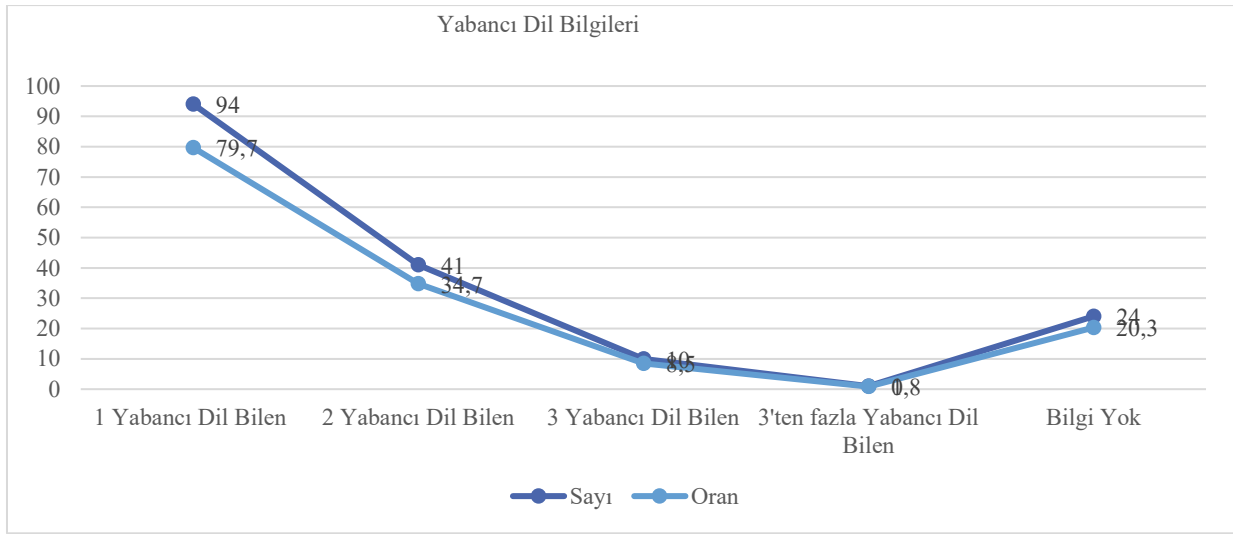
Yüksek eğitim, elitlerin en önemli özellikleri arasında yer almaktadır. Ertan ve Aykaç (2019: 91-92) 22, 23, 24, 25 ve 26. yasama döneminde kadın milletvekillerinin eğitim seviyelerinde farklılıklar olsa da üniversite mezunlarının sayıca fazla olduklarını ifade etmektedirler. Şeker (2023: 142), benzer bir biçimde çalışmasında, 27. yasama döneminde de kadın milletvekillerinin %93’ünün üniversite ve üzeri eğitim seviyesine sahip olduklarını tespit etmektedir. Şekil 2’ye bakıldığında 28. yasama döneminde de kadın milletvekillerinin %94,92 gibi büyük bir oranla, üniversite ve üstü eğitim seviyesine sahip oldukları görülmektedir. Bu milletvekilleri arasında %,46’sı lisans mezunudur ve sayıca diğerlerinden üstündürler. Ayrıca %16,95’i doktora, %29,66’sı da yüksek lisans mezunudur. Bu bağlamda siyasal elitlerin ayırıcı özelliklerinden biri olan yüksek bir eğitime sahip olma koşulu 28. yasama dönemindeki kadın siyasal elitlerin eğitim durumları ile uyumludur.

Bovens ve Wille (2017: 113-121), çalışmalarında Avrupa ülkelerinde parlamentolarda yer almış elitlerin eğitim durumlarının tarihsel süreçteki değişimini incelemişlerdir. Buna göre siyasal elit olabilmeyi sağlayan bir unsur olarak kabul edilen yüksek eğitime sahip olmak meselesi tarihsel süreçte eğitime erişim imkânları ile birlikte düşünülmelidir. Nitekim 19. yüzyılda siyasal elitler yükseköğretime erişim imkânına sahip olan sınırlı bir grubun üyeleri arasından seçilirken; 20. yüzyılın başlarında daha düşük eğitim seviyesine sahip insanların da parlamentoya girebildikleri görülmektedir (Gaxie ve

Godmer 2007: 111) Bu ekseninde 28. yasama döneminde eğitim seviyesi lise olan 5⁸ kadın milletvekili parlamentoda yer alabilmişlerdir.

TÜİK, İstatistiklerle Kadın 2023, verilerine göre Türkiye’de yükseköğretimden mezun olan kadınların oranı %21,6’dır (TÜİK, 2023). Bu bilgiler değerlendirildiğinde, kadın milletvekili olmanın de facto ön şartlarından birinin eğitilmiş olmak olduğu görülmektedir (Değirmenci, 2022: 415). Aynı zamanda bu bilgiler ekseninde düşük eğitim seviyesine sahip kadınların milletvekili olabilme ihtimallerinin de düşük olduğu söylenebilir.

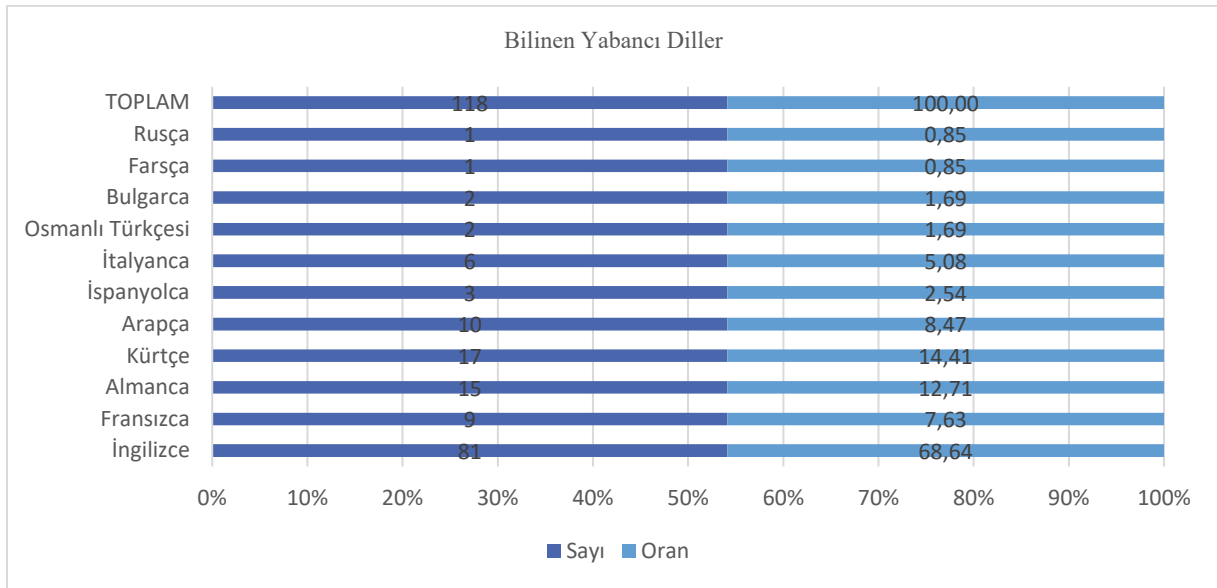
Elit sınıfının ayrıcalıklarından biri de eğitim ile birlikte düşünülmesi gereken yabancı dil bilgisidir (Ertan ve Aykaç, 2019: 92).

Şekil 3. 28. Yasama Dönemi Kadın Milletvekillerinin Yabancı Dil Bilgisi

Günümüzde anadilden farklı bir yabancı dil konuşabiliyor olmak, globalleşen dünyada önemli bir konu haline gelmiştir (Ivan, 2012). İçinde bulunulan rekabetçi koşullara uyum göstermek için dil sermayesi (*linguistic capital*) önemli bir güçtür (Smala vd., 2013: 374). Bu noktada yabancı dil bilmeye, öğrenmeye yönelik yapılan her çaba aslında bir toplumsal statü elde etme çabası olarak da kabul edilebilir (Oral, 2010: 62). Pierre Bourdieu’ye göre toplumsal sınıflar, toplumsal statü kazandıracak sembolik değeri olan nesnelere yatırım yapma eğilimindedirler (Swartz, 2011: 256). Çünkü sahip olunan kültürel sermaye nesnelerinin sembolik değeri, önemli bir statü göstergesidir (Kaya, 2014: 404). Milletvekilleri arasında bu ekseninde yabancı dil öğrenmeye yönelik bir çaba olduğu görülmektedir. 28. yasama döneminde 94 milletvekili bir diğer ifade ile kadın milletvekillerinin %79,7’si 1 yabancı dil bilmektedir. 41 milletvekili yani parlamentodaki kadın milletvekillerinin %34,7’sinin de iki yabancı dil bildiği görülmektedir. Buradan hareketle parlamentoda yer alan siyasal kadın elitlerin dilsel sermayelerinin yüksek olduğu söylenebilir. Ayrıca yabancı dil bilmek ile bilinen yabancı dilin hangisi olduğu önemli bir simgesel sermaye göstergesi olduğu için, kadın milletvekillerinin bildikleri yabancı dillerin hangileri olduğunu analiz etmek de önemlidir.

⁸ Adalet ve Kalkınma Partisi milletvekili Meliha Akyol’un özgeçmişinde Karadeniz Teknik Üniversitesi Harita Mühendisliği Bölümü son sınıf öğrencisi olduğu belirtildiği için lise mezunu olarak kodlanmıştır.

Şekil 4. 28. Yasama Dönemi Kadın Milletvekillerinin Bildiği Yabancı Diller

Şekil 4'e bakıldığında, kadın milletvekillerinin %68,64'ün yabancı diller arasında İngilizce bildikleri görülmektedir. Bu durum şaşırtıcı değildir. Nitekim İngilizce diğer yabancı dillere kıyasla sembolik sermayesi yüksek bir dildir (Pennycook, 1997). Küreselleşen dünyada İngilizce konuşabilmek önemli bir kültürel sermaye kaynağıdır ve bireye prestij, statü ve itibar kazandırarak (Jourdain ve Naulin, 2016: 107) toplumsal itibarı güçlendirmektedir. Dolayısıyla 28. yasama dönemi kadın milletvekillerinin sahip oldukları dil sermayesi ile de ayrıcalıklı bir konuma sahip olduklarını tekrar etmek gerekmektedir.

3.3. Yaş Bilgileri

Literatürde yaş ve siyaset arasındaki ilişkiyi anlamaya yönelik siyasal katılma, parti üyesi olma ve yaş arasındaki ilişkiyi ele çalışmalar (Fisher, 2012; Bruter ve Harrison 2009) ağırlıktadır. Buna karşılık siyasal temsil meselesi ve yaş arasındaki bağlamı ele alan çalışmalar sınırlıdır. Yapılan sınırlı çalışmalar seçim sistemleri, oy verme yaşı ve parti tercihleri gibi birtakım faktörler nedeniyle gençlerin siyasal alanda eksik temsil edildiğini göstermektedir (Belschner, 2023; Fisher, 2012; Freire vd., 2021). Özellikle gençler arasında kadınların parlamentolarda daha az temsil edildiği kabul edilmektedir (Stockemer ve Sundström 2019). Türkiye'de milletvekili olma yaşı, 2017 yılından beri seçme yaşı ile eşitlenmiş ve 18 olarak belirlenmiştir. Buna karşılık 28. yasama döneminde 20-30 yaş arasında sadece 3 kadın milletvekili⁹ bulunmaktadır.

Tablo 2. 28. Yasama Dönemi Kadın Milletvekillerinin Milletvekili Olma Yaşı

Yaş Aralıkları	Sayı	Oran
20-30	3	2,54
30-40	18	15,25
40-50	46	38,98

⁹ 26 yaşında Adalet ve Kalkınma Partisinin milletvekili Zehranur Aydemir en genç milletvekili olmuştur. 28 yaşındaki Rümeysa Kadak da Adalet ve Kalkınma Partisi milletvekili olarak görev almaktadır. 29 yaşındaki Beritan Güneş Altın, Halkların Eşitlik ve Demokrasi Partisi sandalyelerinden parlamentoya girmiştir.

50-60	37	31,36
60 ve üstü	14	11,86
TOPLAM	118	100,00

Tablo 2'ye bakıldığında, milletvekilleri arasında seçilme yaşının %38,98 oranla 40-50 yaş arasında yoğunlaştığı görülmektedir. Ertan ve Aykaç'ın (2019: 89) çalışmalarında da 22, 23, 24, 25, 26. yasama dönemlerinde kadın milletvekillerinin çoğunluğunun 40-49 yaş aralığında olduğu bulgulanmıştır. Zeyrekli Yaş'ın çalışmasında (2022: 752-753) 24, 26 ve 27. dönem milletvekillerinin yaş ortalamasının 50 olduğu tespit edilmiştir. Mertoğlu (2023: 747) da benzer bir biçimde çalışmasında 2002-2018 yılları arasında milletvekillerinin seçilme yaşlarının orta yaş ekseninde seyrettiğini ifade etmektedir. Bu bulgular, kadın milletvekillerinin hem Türkiye'deki ortalama yaş hem de seçilme yaşı bakımından toplumu temsil edemediklerini göstermektedir (Işık Gezmiş ve Çaha, 2024: 267).

TÜİK İstatistiklerle Kadın 2023 (TÜİK, 2023) verilerine göre Türkiye nüfusunun %49,9'unu kadınlar oluşturmaktadır ve kadın nüfusun da %48,8 15-29 yaş aralığındaki gençlerden oluşmaktadır. Ancak parlamentoda 20-30 yaş aralığındaki genç kadın milletvekili oranı sadece %2,54 olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bulgu da seçilme yaşının 18'e inmiş olmasının cinsiyet fark etmeksizin meclisin yaş ortalamasını etkilemediği göstermektedir. Stockemer ve Sundström (2019) çalışmalarında, siyah kadınlar, azınlık kadınlar gibi, genç kadınların da siyasal temsil de engellerle karşılaşan bir grup olduğunu söylemektedirler. Avrupa Parlamentosu'nda genç kadın temsili üzerine yaptıkları araştırmalarında genç kadın temsilcilere fırsat vermenin hem kadınlara hem de gençlere temsil edilebilme mesajını ilettiği için önemli olduğunu ifade etmektedirler. Ayrıca çalışmaya göre daha fazla genç temsilcinin olması partilere de modern ve ilerici bir statü kazandırabilir. Ancak bu bakış açısının parlamentoda henüz "temsiline" bulunmadığı görülmektedir. Bir başka ifade ile ülkenin büyük bir çoğunluğunu oluşturan genç kadınların temsilden dışlandığı anlaşılmaktadır (Freire vd., 2021).

3.4.Medeni Durum

Milletvekilliği ve medeni durum arasındaki ilişki, toplumsal ve kültürel bağlamlar ekseninde değerlendirilmesi gereken bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Arslan'a göre (2007), Türkiye'de evli milletvekillerinin parlamentodaki sayıları 1940'lı yıllardan itibaren her zaman artış göstermiştir ve bu durum Türk toplumunun özellikle aile ve evlilik birliğine atfettiği önem ile ilişkilidir. Ancak bu sadece Türkiye'de değil farklı ülkelerde de önemli bir konu olarak kabul edilmektedir. Davies ve Idrus (2010) çalışmalarında, Endonezya'da evli ve çocuğu olmayan kadın bir milletvekilinin başarılı olamayacağına ilişkin toplumda yaygın bir görüşün hâkim olduğunu söylemektedirler. Tablo 3'te 28. yasama dönemi kadın milletvekilleri arasında evli olanların yoğun olduğu görülmektedir.

Tablo 3. 28. Yasama Dönemi Kadın Milletvekillerinin Medeni Durumları

Medeni Durumları	Sayı	Oran %
Bekâr	5	4,24
Evli	75	63,56
Bilgi Yok	38	32,20
TOPLAM	118	100

Ertan ve Aykaç'ın (2019: 90), çalışmalarında kadın vekiller arasında evli olanların oranının 22. dönemde %79,2 iken 26. dönem de %62,9'a düştüğü tespit edilmiştir. Şeker de (2022) çalışmasında, 27. dönem kadın milletvekillerinin %72'sinin evli olduğunu bulgulamıştır. Tablo 3'e bakıldığında, 28. yasama döneminde de evli kadın milletvekillerinin oranının %63,56 olduğu ve evli olmanın tıpkı eğitilmiş olmak gibi milletvekillerinin seçilme yeterlilikleri arasında de facto bir şart olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca parlamentodaki kadın milletvekillerinin %66,10'u (78 milletvekili) çocukludur. Kadın milletvekillerinin büyük bir çoğunluğunun çocuklu olması yine tarihsel süreçte kadın milletvekillerinden beklenen, kariyerinde ilerleme ve aynı zamanda çocuk büyütmeye, evliyse ev işleriyle de ilgilenme gibi "süper kadın" (Aydın, 2008) olma özelliğine sahipliliğin sürdüğünü göstermektedir.

Tekeli (1989: 24), Türkiye siyasetinde özellikle evli ve çocuklu kadınların toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümünün içselleştirilmesi nedeniyle sorumluluklarının özel alanla sınırlandırıldığı, bu sorumluluklarından sıyrılıp siyasetle uğraşmalarının zor olduğunu bu nedenle genellikle kuralların erkekler tarafından belirlendiği ve erkek bir alan olarak inşa edilen siyaset alanına girebilmeyi başarmış kadınların büyük bir bölümünün bekâr olduğunu söylemektedir. Şüphesiz Tekeli'nin ifadelerini günün toplumsal ve sosyoekonomik koşulları ekseninde değerlendirmek gerekir. Çünkü Tablo 3'e bakıldığında, seçilmiş kadın temsilcilerin büyük bir bölümünün evli oldukları görülmektedir. Ancak bu tablodan toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümünün ortadan kalktığına yönelik bir çıkarsama yapmak imkansızdır. Nitekim yine Tekeli'nin de (1989) ifade ettiği gibi Türkiye'de kamusal ve özel alan ayrımı çok köklüdür ve kadınlar özel alanın uğraşlarının sorumlusu olarak görülmektedirler. Bu ekseninde parlamentoda evli kadın milletvekillerinin yoğun olması, toplumsal yapıda meydana gelen değişimler ile birlikte muhafazakâr partilerin aileyi yüceltme politikalarının bir sonucunun yansıması olarak değerlendirilebilir.

SONUÇ

Türkiye, Dünya Ekonomik Forumu'nun (2023: 11) yayınladığı Küresel Cinsiyet Eşitsizliği 2023 Raporu'na (*Global Gender Gap Report, 2023*) göre, 146 ülke arasında 129. sırada yer almaktadır. Bu rapor dünyada pek çok ülkede içinde yaşadığımız 21. yüzyılda bile kadınların hala eğitimden, istihdamdan, sağlıktan, siyaset alanına kadar pek çok alanda toplumsal cinsiyet eşitsizliği ekseninde şekillenen ikincil konumlarını ortadan kaldırmaya yönelik bir mücadele içerisinde olduklarını göstermektedir. Ataerkil eşitsizliklerin normal kabul edildiği, erkek egemen toplumsal dünyanın bir yansıması olan bu toplumsal düzenin cinsiyet eşitliği ekseninde yeniden inşasında en önemli mücadele alanı olan siyasal alanda kadınların varlık göstermesi işte bu nedenle en önemli konulardan biridir. Bu ekseninde kadınların hem politikaları etkileyen hem de politikaların oluşturulmasında görev alan konumlara gelmeleri gerekmektedir. Ayrıca, toplumu düzenleyen ve etkileyen kararların alındığı yerler olan parlamentolarda kadın temsilcilerin olması hemcinslerinin talep ve çıkarlarının da temsil edileceğine yönelik bir inancın gelişmesini de sağlayacağı için elzemdir. Dolayısıyla siyasal temsilde kadınların konumunu sorunsallaştırmak toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin siyasal alandaki yansımasını göstereceği için dikkate değerdir.

Türkiye'de kadınların siyasal alandaki mücadelesi Osmanlı dönemine kadar geri götürülmektedir. Tarihin deneyimleri bugüne ışık tuttuğundan Türkiye'de kadınlar, görece diğer dünya ülkelerinden daha erken bir tarihte (1934) parlamentoda yer almışlardır. Ancak bu durum her ne kadar siyasal alandaki cinsiyet eşitliğinin inşası için önemli bir adım olarak kabul edilse de niteliksel temsil için gerekli olan %30 kritik eşik kadın kotası hiçbir yasama döneminde gerçekleşmemiştir. Bugün Türkiye nüfusunun %49,9'unu kadınlar oluşturmaktadır. Ancak 28. yasama döneminde parlamentonun %19,89'u kadın milletvekillerinden oluşmaktadır. Niteliksel temsilin gerçekleştirilmesi için bu oran oldukça yetersizdir. Nitekim bu çalışma da niteliksel temsilin sağlanabilmesi için öncelikle betimsel temsilin

gerçekleşmesi gerektiğini göstermeyi amaçlamaktadır. Çünkü, yaş, eğitim, meslek, medeni durum, çocuk gibi pek çok farklı sosyodemografik özellikleri yansıtmayan temsilci ve temsil edilenler arasında kaygı ve çıkar uyumunun ortaya çıkmasının beklenmesinin olası olmadığı söylenebilir. Bu bağlamda çalışma, 28. yasama döneminde yer alan kadın milletvekillerinin sahip oldukları, yaş, eğitim, meslek gibi sosyodemografik özellikleri ile toplumun genelinden farklılaştıkları ve toplumun aynası olma işlevinin yerine gelmediğini ortaya koymaktadır.

Siyasal elit kadınların profesyonel mesleklere sahip, eğitim, yabancı dil bilgisi gibi kültürel sermaye kaynakları ile birlikte ekonomik sermayesinin de nispeten yoğun olduğu kişiler olduğu söylenebilir. Ancak Türkiye’de kadınların büyük bir oranı, kayıt dışı sektörlerde ve güvencesiz çalışmaktadırlar (TÜİK, 2023). Dolayısıyla güvencesiz ve kayıt dışı çalışma ekseninde yaşanan sorunları ve kaygıları paylaşacak temsilcilerin olmaması önemli bir problem alanıdır. Benzer bir biçimde Türkiye’de ulus inşasında önemli bir aktör olarak kabul edilen gençlerin parlamentodaki temsillerinin sınırlı olması onlara atfedilen bu misyonla çelişmektedir. Nitekim 2017 yılında seçilme yaşının 18’e indirilmesi gençlerin parlamentoda eşit temsiliyi sağlamak için yeterli olmamıştır.

Çalışmanın öncülü pek çok çalışmanın da ortaya koyduğu bulgular ile örtüşür bir biçimde ilk mecliste yer alan kadın milletvekillerinin profili ile 28. yasama döneminde yer alan kadın milletvekillerinin sosyodemografik özelliklerini ele alan profilleri dikkate alındığında betimsel temsili sağlanamadığı, kadın milletvekillerinin belirlenmesinde temsili değil sahip olunan niteliklerin ön plana çıkarıldığı bir diğer ifade ile kadın milletvekillerindeki tek tipleştirme stratejisinin (Aydın, 2008) devam ettiği görülmektedir. Dolayısıyla bu durum da eksik temsile neden olmaktadır. Kamusal ve erkek alanı olarak inşa edilen ve kadının sınırlandırıldığı özel alandan kamusal alana katılımında gerekli nitelikleri yine erkeğin belirlediği bu alanda kadınların yer almaları gerekmektedir. Aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitliği, siyasal alandan başlayarak farklı alanlardaki farkındalığının artırılması için gerekli ve önemli bir belirleyen olarak ele alınmalıdır. Şüphesiz milletvekili adaylarının belirlenme süreçleri parti yapılarına ve politikalarına göre değişmektedir. Ancak etkili bir siyasal temsil için betimsel ve niteliksel temsili gerçekleşmesi gerekiyorsa, bu eksende aday belirleme süreçlerinde de bir politika değişiminin gerekli olduğu söylenebilir.

Etik Beyan

“Ülke Yöneten Kadınlar: 28. Yasama Dönemi Kadın Milletvekillerinin Sosyodemografik Özellikleri Ekseninde Analizi” başlıklı çalışmanın yazılması ve yayınlanması süreçlerinde Araştırma ve Yayın Etiği kurallarına riayet edilmiş ve çalışma için elde edilen verilerde herhangi bir tahrifat yapılmamıştır. Çalışma için etik kurul izni gerekmemektedir.

Katkı Oranı Beyanı

Çalışmanın yazılmasından taslağın oluşturulmasına kadar tüm süreçlere yazar tek katkı yapmış ve nihai halini okuyarak onaylamıştır.

Çatışma Beyanı

Yapılan bu çalışma gerek bireysel gerekse kurumsal/örgütsel herhangi bir çıkar çatışmasına yol açmamıştır.

KAYNAKÇA

- Acar, F. ve Uslu, H. (Ed.) (2016). Seçkincilik (Elitizm) ve Seçkinci Kuramcılar. *Siyaset Sosyolojisi. Temel Yaklaşımlar, Yeni Tartışmalar* içinde (ss. 21-48). Ankara: Dipnot Yayınları.
- Açikel, F. (2009). *TBMM Milletvekili Veri tabanı Oluşturulması ve Siyasal Seçkin/ Milletvekilleri Profili Çalışması*. Ankara Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri, Ankara.
- Ak, H.Ş. (2022). *Toplumsal Cinsiyet Kıskaçında Siyaset*. Ankara: Orion Yayınları.
- Altun Aslan, E. (2020). Toplumsal Statü ve Okul Seçimleri: Kültürel Sermaye Yatırımı Olarak Özel Okullar. *Alternatif Politika*, 12(2), 382-423.
- Arat, Y. (1998). Türkiye’de Kadın Milletvekillerinin Değişen Siyasal Roller, 1934-1980. A. B. Hacımirzaoglu. (Der.). *75 Yılda Kadınlar ve Erkekler* içinde (ss. 249-267). İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Armağan, S. (2022). Türkiye’de Parlamento Seçimleri. H. E. Beriş (Der.). *Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin 100. Yılına Armağan. Meclis ve Millî Egemenlik Yazıları Seçkisi* içinde (ss. 329-370). Ankara: TBMM Basımevi.
- Arslan, A. D. (2007). 1995’ten Günümüze Türk Siyasi Elitlerinin Sosyolojik Analizi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 4(1), 1-17.
- Arslan, M (2015). Elit Teorisinin Doğuşu ve Kitle Korkusu, *Eğitim Bilim Toplum*, 13(50), 76-95.
- Ayata, A. G. ve Tütüncü, F. (2008). Critical Acts Without a Critical Mass: The Substantive Representation of Women in the Turkish Parliament. *Parliamentary Affairs*, 61(3), 461-475.
- Ayata, A. (2011). Siyaset ve Katılım, Y. Ecevit ve N. Karkıner (Der.), *Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi* içinde (ss. 65-78). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Ayata, A. G. (2020). Türkiye’de Kadının Siyasete Katılımı. Ş. Tekeli (Ed.). *1980’ler Türkiye’nde Kadın Bakış Açısından Kadınlar* içinde (ss. 261-278). (7. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Aydın, F. Ç. (2008). Siyasette “Kadın Tektipleştirme” Süreçleri. N. Mutluer. (Ed.). *Cinsiyet Halleri: Türkiye’de Toplumsal Cinsiyetin Kesişim Sınırları* içinde (ss.103-121). İstanbul: Varlık Yayınları.
- Ayrıbaş, B. ve Köroğlu E. (2021). Hekim Milletvekilleri: Türkiye Büyük Millet Meclisine Milletvekili Olarak Seçilen Hekimlerin Profillerinin İncelenmesi: Bir Arşiv Tarama Çalışması. *Türkiye Klinikleri Tıp Etiği-Hukuku-Tarihi Dergisi*. 29(3), 406-412.
- Beken, A. (2024). İktidar: Temel Konular ve Yaklaşımlar. A. Beken (Der.). *Siyaset Sosyolojisi, Siyasallaşmanın Alanları, Özneleri ve Araçları* içinde (ss. 17-64). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Berktaş, F. (2004). *Kadınların İnsan Haklarının Gelişimi ve Türkiye, Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları* No 7. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Sivil Toplum Kuruluşları Eğitim ve Araştırma Birimi.
- Besley, T., Folke, O., Persson, T. ve Rickne, J. (2017). Gender Quotas and the Crisis of the Mediocre Man: Theory and Evidence from Sweden. *American Economic Review*, 107(8), 2204-2242.
- Belschner, J. (2023). Youth Advantage Versus Gender Penalty: Selecting and Electing Young Candidates. *Political Research Quarterly*, 76(1), 90-106.
- Bodur Ün, M. (2023). Türkiye’de Kadınların Siyasi Temsili: 24. Dönem Kadın Milletvekilleri Üzerine Bir İnceleme. A. Çarkoğlu, E. Erdoğan ve M. Moral (Ed.). *Türkiye Siyasetinin Sınırları-Siyasal Davranış, Kuramlar ve Kültür* içinde (ss.379-394), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Bovens, M. ve Wille A. (2017). *Diploma Democracy*. Oxford: Oxford University Press.

- Altun Aslan, E. (2025). Ülke Yöneten Kadınlar: 28. Yasama Dönemi Kadın Milletvekillerinin Sosyodemografik Özellikleri Ekseninde Analizi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 27(50), 1307-1328.
- Bratton, K. A. ve Ray, L. P. (2002). Descriptive Representation, Policy Outcomes, and Municipal Day-Care Coverage in Norway. *American Journal of Political Science*, 46(2), 428-437.
- Bruter, M. ve Harrison, S. (2009). Tomorrow's Leaders?: Understanding the Involvement of Young Party Members in Six European Democracies. *Comparative Political Studies*, 42(10), 1259-1290.
- Bühlmann, M. ve Schädel, L. (2012) Representation Matters: The Impact of Descriptive Women's Representation on The Political Involvement of Women, *Representation*, 48(1), 101-114.
- Celis, K., Childs, S., Kantola, J. ve Krook, M.L. (2008). Rethinking Women's Substantive Representation. *Representation*, 44(2), 99-110.
- Childs, S. ve Krook, M. L. (2006 Eylül). The Substantive Representation of Women: Rethinking the 'Critical Mass' Debate. *Annual Meeting of the American Political Science Association*. Washington DC, United States of America.
- Collins, R. (2011), Credential Inflation and the Future of Universities. *Italian Journal of Sociology of Education*, 2, 228-251.
- Cranston, R. (2020). Avukatlar, Milletvekilleri ve Hâkimler. B. Kaptıkaçtı Kayatekin ve Y. Şen (Çev.). *Yasama Dergisi*, (41), 339-372.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel Araştırma Yöntemleri. Beş Yaklaşım Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*. M. Bütün ve S. B. Demir (Çev.). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Creswell, J. W. (2017). *Araştırma Deseni, Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları (4. Baskıdan Çeviri)*. S. B. Demir (Çev. Ed.) (3. Baskı). Ankara: Eğiten Kitap Yayıncılık.
- Çakır, S. (2013). *Erkek Kulübünde Siyaset, Kadın Parlamenterle Sözlü Tarih*. İstanbul: Versus Yayınları.
- Çakır, S. (2016), *Osmanlı Kadın Hareketi*, (5. Baskı). İstanbul: Metis Yayınları.
- Çakır, M. ve Karakoç, R. (2023). Türkiye Cumhuriyeti'nde Parlamentoda Kadın Temsili. *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 24(1), 278-293.
- Çaha, Ö. (1996), *Sivil Kadın, Türkiye'de Sivil Toplum ve Kadın*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Dahlerup, D. (1988). From a Small to a Large Minority: Women in Scandinavian Politics. *Scandinavian Political Studies*, 11(4), 275-298.
- Darcy, R., Welch, S. ve Clark J. (1994). *Women, Elections, and Representation*. 2nd Press (2. Baskı) London: University of Nebraska Press.
- Davies, S. G. ve Idrus, N. I. (2010). Participating in Parliamentary Politics: Experiences of Indonesian Women 1995-2010, *Journal of Indonesian Social Sciences and Humanities*, 3, 81-97.
- Değirmenci, N. (2022). Türkiye'de Kadının Siyasal Temsil Sorunu Üzerine Bir İnceleme. *Fenerbahçe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 409-430.
- Doğru, D. (2023). Türkiye'de Kadınların Siyasal Haklarını Kazanması ve Siyasal Temsilde Karşılaşılan Sorunlar. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 72(1), 247-293.
- Dovi, S. (2002). Preferable Descriptive Representatives: Will Just Any Woman, Black or Latino Do? *The American Political Science Review*, 96(4), 729-743.
- Dündar Sezer, T. (2022). Parlamento Seçimlerinde Cinsiyet Kotaları. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 34(159), 51-122.
- Dünya Ekonomik Forumu (World Economil Forum) (2023) Küresel Cinsiyet Eşitsizliği 2023 Raporu. (*Global Gender Gap Report*, 2023). chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2023.pdf (05.09.2024).

- Altun Aslan, E. (2025). Ülke Yöneten Kadınlar: 28. Yasama Dönemi Kadın Milletvekillerinin Sosyodemografik Özellikleri Ekseninde Analizi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 27(50), 1307-1328.
- Ellis, L., Hoskin, A. W. ve Ratnasingam, M. (2018). *Handbook of Social Status Correlates* United Kingdom: Academic Press.
- Ertan, S. ve Aykaç, H. R. (2019). Elit Teori Çerçevesinde Türkiye’de Kadın Milletvekilleri Üzerine Bir İnceleme. *Memleket Siyaset Yönetim* (32), 75-102.
- Fisher, D. R. (2012). Youth Political Participation: Bridging Activism and Electoral Politics. *Annual Review of Sociology*, 38(1), 119-137.
- Freire, A., Pedrazzani, S. Tsatsanis, E. Coller, X. ve Segatti, P. (2021). Age and Descriptive Representation in Southern Europe: The Impact of the Great Recession on National Parliaments. *South European Society and Politics*, 26(2), 271-301.
- Folke, O., Rickne, J. ve Smith, D. M. (2021). Gender and Dynastic Political Selection. *Comparative Political Studies*, 54(2), 339-371.
- Gaxie, D. ve Godmer, L. (2007) Cultural Capital and Political Selection: Educational Backgrounds of Parliamentarians. M. Cotta and H. Best (Eds.) *Democratic Representation in Europe: Diversity, Change and Convergence* in (pp. 106-135). Oxford: Oxford University Press.
- Gençkaya, Ö. F. (2011). Kadın Milletvekillerinin Yasama ve Denetim Faaliyetleri ve Roller 1935-2007. *Yasama Dergisi*, (18), 5-34.
- Gökçimen, S. (2008). Ülkemizde Kadınların Siyasal Hayata Katılım Mücadelesi. *Yasama Dergisi*, 10, 5-59.
- Güneş, G. (2010). Türk Kadınının Muhtarlık ve Köy İhtiyar Heyetlerine Seçme Seçilme Hakkını Kazanması ve Türkiye’nin İlk Kadın Muhtarı Gül Esin (Hanım). *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 9 (20), 171-190.
- Hessami, Z. ve Lopes da Fonseca, M. (2020). Female Political Representation and Substantive Effects on Policies: A Literature Review. *European Journal of Political Economy*, 63(2020), 101896.
- Hayes, M. ve Hibbing, M.V. (2017). The Symbolic Benefits of Descriptive and Substantive Representation. *Polit Behavior*, 39, 31-50.
- İlter, E. ve Bulut, A. T. (2020). Türk Siyasetinde Kadının Niteliksel Temsili: Meclis Faaliyetleri Üzerinden Sayısal Bir Analiz. *Siyasal: Journal of Political Sciences*, 29(1), 165-188.
- Işık, Ş. ve Kurt Topuz, S. (2023). TBMM’de Kadın Parlamenterlerin Verdikleri Kanun Tekliflerinin İçerik Analizi Yöntemiyle İncelenmesi. *Liberal Düşünce Dergisi* (111), 215-239.
- Işık Gezmiş, E. ve Çaha, Ö. (2024). Türkiye’de Kadın Milletvekili Olmak: Seçim Öncesi Deneyimler Üzerinden Bir Analiz. *Giresun Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 10(2), 260-279.
- Ivan, O. (2012). Foreign Language Learning in The Age of Globalization, *Quaestus Multidisciplinary Research Journal*, 1(1), 80-84.
- Jourdain, A. ve Naulin, S. (2016). *Pierre Bourdieu’nün Kuramı ve Sosyolojik Kullanımları*. Ö. Elitez (Çev). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kaya, A. (2014), Pierre Bourdieu’nün Pratik Kuramının Kilidi: Alan Kavramı. G. Çeğin, E. Göker, A. Arlı ve Ü. Tatlıcan (Der.), *Ocak ve Zanaat* içinde (ss. 397-421). (3. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Keser, A., Çelik, M. ve Ercan, E. (2021). Türkiye’de Kadınların Siyasal Temsili ve Toplumsal Cinsiyet. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 76(1), 191-229.
- Konan, B. (2011). Türk Kadınının Siyasi Hakları Kazanma Süreci. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 60(1), 157-174.
- Koyuncu Lorasdağı, B. ve Sumbas, A. (2016). Discussing Women’s Representation in Local Politics in Turkey: The Case of Female Mayorship. *Women’s Studies International Forum*, (58), 41-50.

- Altun Aslan, E. (2025). Ülke Yöneten Kadınlar: 28. Yasama Dönemi Kadın Milletvekillerinin Sosyodemografik Özellikleri Ekseninde Analizi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 27(50), 1307-1328.
- Kurnaz, Ş. (1991). *Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını (1839-1923)*. (2. Baskı). Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı.
- Mastracci, S. H. ve Adams, I. T. (2021). Women's Representation in State Politics: Linking Descriptive and Substantive Representation to Health and Economic Policy Outcomes, *Journal of Public Management ve Social Policy*, 28(1), 108-122.
- Mertoğlu, R. (2023). Türkiye Toplumunun Aynası: TBMM Üyelerinin Sosyolojik Özellikleri (2002-2018). *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 78(4), 733-760.
- Metin Açı, T. ve Kurt Topuz, S. (2022). Kadın Parlamenter Oranlarının Ülkelerin Sosyal Kurumlar ve Cinsiyet Endeksi (SIGI)'ndeki Yerine Etkisi. *İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi* (24), 123-137.
- Mezher, Y. (2023). Türkiye'de Kadınların Parlamentoda Temsilinde Siyasal Partilerin Rolü. *Şarkiyat* 14(3), 1302-1324.
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB] (2024). *Türkiye Geneli Çalışan Meslek İstatistikleri*. <https://meslekiegitimharitasi.meb.gov.tr/calisan.php> (17.09.2024).
- Minibaş, T. (1996). Siyasal Partiler Yelpazesinde Kadının Konumu. N. Arat. (Ed.). *Kadın Gerçeklikleri* içinde (ss.173-190). İstanbul: Say Yayınları.
- Mosca, G. (1939). *The Ruling Class*, New York: McGraw-Hill Book Company.
- Oral, Y. (2010). Türkiye'de Yabancı Dil Eğitim Programları Kapsamında İngilizce: 'Eleştirel Bir Çalışma', *Alternatif Eğitim e-Dergisi*, 1, 59-69.
- Örs, B. (2006). Siyasal Temsil. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* (35), 1-22.
- Özcan Demir, N. (1999). II. Meşrutiyet Dönemi Osmanlı Feminizmi. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 16(2), 107-115.
- Pennycook, A. (1997). *English And Capital: Some Thoughts*, *The Language Teacher*, 21 (10). <https://jalt-publications.org/tlt/articles/2217-english-and-capital-some-thoughts> (07.07.2024).
- Phillips, A. (1995). *The Politics of Presence*. Oxford: Clarendon Press.
- Phillips, A. (1998). Democracy and Representation: Or, Why Should it Matter Who Our Representatives Are? A. Phillips (Ed.), *Feminism and Politics* in (pp. 224-240). New York: Oxford University Press.
- Pınarcıoğlu, Ş.N. (2017). Eril Siyasette Kadın Temsili (Mi?). *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 7(1), 12-24.
- Pitkin, H. F. (1972). *The Concept of Representation*. Berkeley, Los Angeles, London: University of California.
- Sancar, S. (2013). *Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti. Erkekler Devlet, Kadınlar Aile Kurar*. (2. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Sancar, S. (2024). *Siyasetin Cinsiyeti. Cinsiyetçiliğe Karşı Kadın Hakları Siyaseti*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Savul, G. (2018). *Sınıfın Yeni Görünümleri ve Bilişim Sektörü, Maddi, Gayri Maddi Emek*. İstanbul: Nota Bene Yayınları.
- Sayarı, S. ve Hasanov, A. (2008). The 2007 Elections and Parliamentary Elites in Turkey: The Emergence of a New Political Class?, *Turkish Studies*, 9(2), 345-361.
- Schwindt-Bayer, L.A. ve Mishler, W. (2005). An Integrated Model of Women's Representation. *The Journal of Politics*, 67(2), 407-428.
- Sezer, A. (1998). Türkiye'deki İlk Kadın Milletvekilleri ve Meclisteki Çalışmaları. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi* 14(42), 889-905.

- Altun Aslan, E. (2025). Ülke Yöneten Kadınlar: 28. Yasama Dönemi Kadın Milletvekillerinin Sosyodemografik Özellikleri Ekseninde Analizi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 27(50), 1307-1328.
- Smala, S., Paz, J. B. ve Lingard, B. (2013). Languages, Cultural Capital and School Choice: Distinction And Second-Language İmmersion Programmes. *British Journal of Sociology of Education*, 34 (3), 373-391.
- Sumbas, A. (2015). Kadının Politik Temsil Meselesi Üzerine Bir Tartışma, *İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 53, 103-121.
- Stockemer, D. ve Sundström, A. (2019). Do Young Female Candidates Face Double Barriers or An Outgroup Advantage? The Case of The European Parliament. *European Journal of Political Research*, 58(1), 373-384.
- Sunar, L., Koytak, M. E. ve Esen, M. F. (2020). *Türkiye’de Çalışma Hayatı ve Meslekler*. İstanbul: Toplumsal Yapı Araştırmaları Programı.
- Swartz, D. (2011). *Kültür ve İktidar, Pierre Bourdieu’nün Sosyolojisi*. E. Gen (Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Şahin, Z. (2022). Türkiye’de Parlamentoda Kadının (Eksik) Temsili: Milletvekili Genel Seçimleri Özelinde Demografik Bir İnceleme. *İşletme Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 102-128.
- Şeker, G. (2022). TBMM 27. Dönem Kadın Milletvekillerinin Sosyolojik Analizi. *International Journal of Arts and Social Studies*, 5(9), 128-148.
- Taşkın, B. (2021). Political Representation of Women in Turkey. Institutional Opportunities versus Cultural Constraints, *Open Gender Journal*, 1-20.
- Tekeli, Ş. (1982). *Kadınlar ve Siyasal Toplumsal Hayat*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Tekeli, Ş. (1989). Kadınlar Neden Politikada Yoklar?. *Kaktüs*, (5), 18-26.
- Turner, B. S. (2000). *Statü*. K. İnal (Çev.). Ankara: Doruk Yayınları.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi [TBMM] (2024), 28. Dönem Milletvekilleri Sandalye Dağılımı. <https://www.tbmm.gov.tr/sandalyedagilimi> (06.12.2024).
- Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK] (2024). *Seçim Yılı ve Cinsiyete Göre Milletvekili Sayısı ve Meclisteki Temsil Oranı*. <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Adalet-ve-Secim-110> (07.06.2024).
- Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK] (2023). *İstatistiklerle Kadın, 2023*. 06.03.2024. 03 <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=İstatistiklerle-Kadin-2023-53675> (07.09.2024).
- Üste, B. (2017). Yerel Seçimlerin Cinsiyeti: Seçimler ve Kadın Temsili. *Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 18(1), 101-131.
- Yenilmez, M. (2007). *Türkiye’de Mühendisler ve Siyaset*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Zeyrekli Yaş, S. (2022). Türkiye’de Milletvekili Seçilme Yeterliliklerine Dair Karşılaştırmalı Bir Çözümleme: 24’üncü, 26’ncı ve 27’nci Yasama Dönemleri Örnekleri. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 77(4), 731-75.

Women Ruling the Country: Analysis Sociodemographic Characteristic of Female Members of Parliament in the 28th Legislative Period

Extended Abstract

In the historical process, it has generally been women who have had to struggle to assert their existence not only in political but also in economic and social life. Due to their biological characteristics and gender stereotypes, women are usually confined to the private sphere. On the other hand, it is seen that men are the dominant gender in the public sphere and in decision-making processes. Although policies have been developed in recent years to increase women's participation in political decision-making processes, they are not at a sufficient level. In addition, women who participate in political decision-making processes are generally upper and middle class women. These women who are influential in political decision-making processes are recognized as political elites. So who are these political elite women and which social-demographic characteristics do they have? Based on this question, the study aims to show the social positions of the women deputies in the 28th legislative period.

The data for the study are the resumes of the MPs on the website and in the albums of the Turkish Grand National Assembly. The information shared by the MPs on the parties they represent, their age, education level, foreign language skills, marital status and number of children constitute the data set. Therefore, the information contained in the CVs of MPs is considered accurate. This is because there is no other official statistical data to make comparisons. One of the most important problems encountered in collecting data on this axis is the incompleteness of the information contained in their CVs. Information on the year of birth and marital status of some MPs could not be accessed.

Therefore, inaccessible information was coded as "no information". The struggle of women in the political arena in Turkey dates back to the Ottoman period. Since the experiences of history shed light on the present, the fact that women took part in parliament relatively earlier than other countries in the world (1934) is considered a remarkable step towards gender equality in the political sphere; unfortunately, the critical threshold rate of 30%, which is required for qualitative representation, has never been realized in any legislative period. Women constitute 49.9% of Turkey's population. However, only 19.89% of the 28th legislative term of the parliament consisted of women MPs. This rate is quite insufficient for the realization of qualitative representation. In the 28th legislative term, it can be said that the descriptive representation of women MPs is also lacking. In this axis, when data on criteria such as age, education level, foreign language skills and occupation are taken into account, it is seen that women MPs differ from the general public. Professions such as lawyers, medical doctors, academics, teachers and dentists are considered to be the most prestigious professions (Sunar et al., 2020: 102). Similarly, among the female MPs who served in the 28th Legislative Period, lawyers were the most prominent, followed by medical doctors, academics and teachers. In proportion to their professional reputation, 95.76% of women MPs are higher education graduates. According to TURKSTAT data, the rate of women over the age of 25 who are higher education graduates is only 21.6%. In this respect, MPs differ from the general population. Knowledge of a foreign language is a resource that should be considered together with education and provides cultural capital to the individual. 79.07 % of female MPs know a foreign language. In addition, when marital status and the number of children are taken into consideration, it is seen that among female MPs, those who are married and those who have at least two children are predominant. On this axis, the findings of the study are in line with the findings of previous studies and it is seen that women MPs consist of elites who are in a privileged position in terms of resources such as education, profession and foreign language.
